

**UNIVERSUL FEMININ. EXPOZIȚIA EVANTAIE DE IERI ȘI DE AZI.
COLECȚIA AURELIA VERONICA FILIMON
LA MUZEUL DE ETNOGRAFIE UNIVERSALĂ „FRANZ BINDER” SIBIU**

Raluca BUȘIE

*„Frumusețea este pretutindeni. Nu ea lipsește
ochilor noștri, ci ochii noștri nu știu s-o vadă”
Auguste Rodin*

În anul 2007, când Sibiu a fost – alături de Luxemburg – Capitală Culturală Europeană, Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder” – singurul muzeu din România destinat, cu precădere, studierii și prezentării culturilor extraeuropene – a oferit iubitorilor de artă și frumos o incursiune într-o lume magică, aceea a evantaiului, prin intermediul expoziției temporare: „Evantaie de ieri și de azi. Colecția Aurelia Veronica Filimon” propusă spre vizitare publicului în lunile iulie - septembrie 2007 și însoțită, cu ocazia vernisajului, de lansarea catalogului omonim, realizat în condiții grafice deosebite (Foto 1).¹

Departament al Complexului Național Muzeal „ASTRA”, Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder” își propune prin programul său expozițional să valorifice atât patrimoniul propriu reprezentat prin colecțiile etnografice „vechi”- alcătuite din piese donate în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea - și „noi” - intrate în posesia muzeului după anul 1990, diferitele donații din partea ambasadelor străine, schimburile de colecții cu alte muzee de profil etc. cât și piesele, de o valoare deosebită, ale unor colecționari particulari.

Aurelia Veronica Filimon, fiica renumitului arheolog, etnograf și folclorist Aurel Filimon, întemeietorul Muzeului de Arheologie și Etnografie din Târgu Mureș, este posesoarea unui colecții de evantaie unice în țară, ce cuprinde un număr de peste 200 de piese reprezentative pentru evoluția istorică al acestui accesoriu al modei. Complexa și valoroasa colecție a d-nei Aurelia Veronica Filimon a mai fost expusă la muzeele din Târgu Mureș, Cluj Napoca și Brașov, bucurându-se de un real succes în rândul vizitatorilor.

Realizarea acestui proiect nu constituie o premieră pentru Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder” - primul și până în prezent, unicul muzeu din țară, al cărui domeniu de activitate este orientat preponderent spre reprezentarea culturilor neeuropene -, în decursul anului 1994, fiind organizată expoziția „Evantaiul chinezesc”, în colaborare cu Ambasada Republicii Populare Chineze la București.

Arta confecționării evantaielei a fost etalată prin intermediul celor 90 piese împrumutate de către Ambasada R.P.Chineze, a celor opt piese din colecțiile proprii ale Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder” dar și prin lucrările de grafică executate în tuș de către Marian Pleșa².

¹ Fotografiile au fost realizate de Alexandru Olănescu.

² Maria Bozan, Expoziția „Evantaiul chinezesc. Sculptură în corn”, în Arhiva Științifică a Muzeului „ASTRA”, dosar nr.92, fila 1.

Realizate dintr-o gamă variată de materiale – hârtie, mătase, voal brodat, etc. – evantaiele din expoziția mai sus menționată au impresionat prin funcțiile lor multiple, servind unor scopuri de utilitate imediată – evantaie obișnuite, pliate sau rotunde, evantaie - paravan, evantaie – umbrelă - dar îndeplinind și funcții decorative – evantaie miniaturale din lemn de santal sau de fildeș.³

Istoria evantaielelor ca obiecte ceremoniale, de uz practic dar, mai presus de toate, decorative, pornește de la egipteni, trecând prin secolul al XVIII-lea, perioada lor de glorie, până în zilele noastre, când importanța și aria lor de răspândire, cel puțin în Europa, au scăzut simțitor. Evantaiele, simboluri ale frumuseții, măiestriei și perfecțiunii, sunt adevărate mărturii istorice ale perioadelor în care au fost confecționate, reflectând schimbările de ordin social, politic și estetic apărute în societatea umană. Fie că sunt pictate sau imprimate, simple sau cu bogate decorații, realizate în Europa sau în Orient, confecționate din hârtie sau pene, de mici sau de mari dimensiuni, evantaiele istorisesc o poveste, oferă un pretext sau transmit un mesaj.

Apărut în zonele calde, de la ecuator⁴, în urmă cu peste trei mii de ani, evantaiul a fost folosit de regalitate și nobilime în timpul ceremoniilor religioase și de la curte, reprezentând un accesoriu al vestimentației utilizat în anumite perioade istorice, sau un element de divertisment în activitățile mondene. În cadrul expoziției „Evantaie de ieri și de azi. Colecția Aurelia Veronica Filimon”, realizată în colaborare cu Muzeul Județean Mureș, din punct de vedere tipologic, predomină evantaiele pliate și cele de tip brisé, realizate dintr-o gamă variată de materiale – hârtie, mătase, voal brodat etc. – ce impresionează prin funcțiile lor utilitare și decorative.

La Sibiu, cele aproximativ 85 de evantaie, confecționate în ateliere europene și în Orient, dar și alte piese din colecția personală a doamnei Aurelia Veronica Filimon au fost ordonate respectându-se criteriul cronologic, începând cu cele mai vechi, datând din secolul al XVIII-lea. Circuitul expozițional a fost deschis cu o piesă reprezentativă pentru întreaga colecție – evantaiul cu autograful, datat 23 februarie 1897, al prințesei Maria, viitoare regină a României. Acesta prezintă inscripționate pe față și pe verso texte în diferite grafii, fragmente din poezii în limba franceză și spaniolă, desene în creion și melodii pe portativ dedicate fiicei ambasadorului României la Sankt Petersburg, între anii 1897-1908⁵, Zoe Arion (Foto 2).

Evantaiele din secolul al XVIII-lea se evidențiază prin abundența decorațiilor și prin calitatea meșteșugului manufacturier de profil, dezvoltat în perioada respectivă. Cu scheletul realizat din fildeș, baga sau sidef, cu foaia confecționată din mătase, hârtie pictată sau dantelă de Bruxelles, aceste evantaie abordează o serie de teme specifice: scene pastorale, de salon literar, de parc. Cel mai vechi evantai din colecție, cu scheletul din fildeș încrustat cu modele florale în folie de aur și argint, decorat cu o broderie în fir de aur⁶ redă parfumul și atmosfera din Viena anului 1740. O altă piesă rară este evantaiul confecționat la Paris, în jurul anului 1840, bogat incizat cu aur, pe foaia din mătase neagră având 8 medalioane cromolitografiate reprezentând portrete de doamne⁷ (Foto 3).

Cea de-a doua secțiune a expoziției, cuprinzând piese din secolul al XIX-lea, s-a remarcat prin varietatea materialelor din care este confecționat scheletul evantaielelor – fildeș, baga, os, bambus, lemn de santal, de abanos, de cireș, de păr – dar și foaia –

³ *Ibidem*, fila 7.

⁴ Susan Mayor, *The letts guide to collecting fans*, Londra, 1991, p.11.

⁵ Aurelia Veronica Filimon, *Catalogul expoziției Evantaie de ieri și de azi. Colecția Aurelia Veronica Filimon*, Sibiu, Editura „ASTRA MUSEUM”, 2007, p.2.

⁶ *Ibidem*, p. 3.

⁷ *Ibidem*.

dantelă, mătase, pene de struț, saten, voal (Foto 4). Exponatele se caracterizează prin renunțarea la decorația excesivă caracteristică pentru secolul al XVIII-lea, fiind vizibil un proces de simplificare față de perioada anterioară. Un loc aparte în cadrul acestei secțiuni a fost ocupat de evantaiele realizate din pene de struț, de o bogată diversitate cromatică – negru, alb, roșu – măiestrit executate și deosebit de frumoase. Motivele florale și zoomorfe se regăsesc pictate pe majoritatea evantaielei, dar există și piese realizate din dantelă, brodate, unele prezentând și însemne heraldice.

Ultima secțiune a expoziției, dedicată evantaielei din secolul al XX-lea, a adus în centrul atenției un alt criteriu de clasificare: destinația evantaielei. Sunt prezentate evantaiele sobre, în culori închise, purtate la biserică sau în timpul doliului de către persoanele mai vârstnice și evantaiele de mici dimensiuni, în formă de cerc, confecționate din celuloid folosite de fete și adolescente (Foto 5). Alături au fost expuse evantaie simple, realizate din lemn pictat specifice pentru femeile cu resurse materiale modeste precum și unele evantaie publicitare ce au aparținut unor farmacii - „Pasteur” din Mexico⁸ - sau unor case de modă de renume - „Chanel” din Paris⁹. Circuitul se încheie cu evantaiele pentru decorație interioară, de mari dimensiuni, pictate cu motive diverse, dintre care se remarcă evantaiul realizat în China, măsurând 145 de centimetri.

Contextul general al expoziției – prezentarea evantaielei în vitrine, agrementarea cu piese din colecțiile Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder” (păpuși orientale), alte piese decorative din colecția personală a doamnei Aurelia Veronica Filimon (casete, mănuși, carnete de bal etc.) – răstrânge povești din trecut și legături între lumea europeană și Orientul Îndepărtat, toate reîntregind o lume în care predomină eleganța, stilul și misterul ...o lume a amintirilor... a etnografiei și artei.

Bibliografie:

- Maros, Donka, *Charming trifles*, Budapesta, 2002.
- Mayor, Susan, *The letts guide to collecting fans*, Londra, 1991.
- Bozan, Maria, *Expoziția Evantaiul chinezesc. Sculptură în corn*, dosar nr. 92, Arhiva Științifică a Complexului Național Muzeal „ASTRA” Sibiu.
- Catalogul expoziției *Evantaie de ieri și de azi. Colecția Aurelia Veronica Filimon*, Sibiu, Editura „ASTRA MUSEUM”, 2007.

FEMININE WORLD. FANS OF YESTERDAY AND TODAY. AURELIA VERONICA FILIMON S COLLECTION.

The article is a presentation of an important exhibition- „Fans of yesterday and today. Aurelia Veronica Filimon s collection.”- which took place during July and September 2007 at the „Franz Binder” World Ethnographic Museum, department of the „ASTRA” National Museum Complex from Sibiu.

Joining art and ethnography, the exhibition gathers about 85 fans from the collection of Aurelia Veronica Filimon which has over 200 pieces and presents the historical evolution of fan during the 18th till the 20th century on various aspects: social, political and aesthetically.

⁸ *Ibidem*, p. 9.

⁹ *Ibidem*, p. 8.

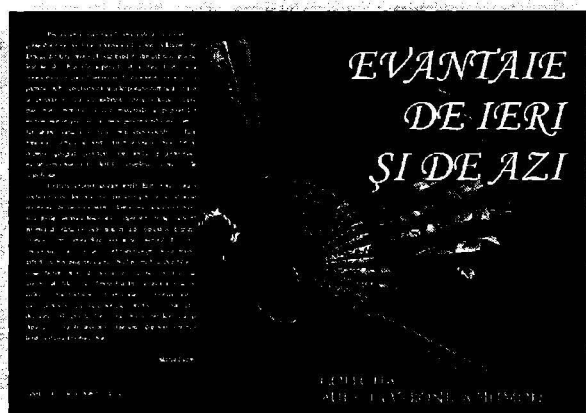

Foto 1
Coperta catalogului expoziției
Evantai de ieri și de azi.
Colecția Aurelia Veronica Filimon

Foto 2
Evantai pliat, de origine japoneză, cu scheletul din bambus, foaia din hârtie simplă. În partea centrală se află autograful Reginei Maria a României, atunci încă prințesă, datat 23 februarie 1897. (30 cm).

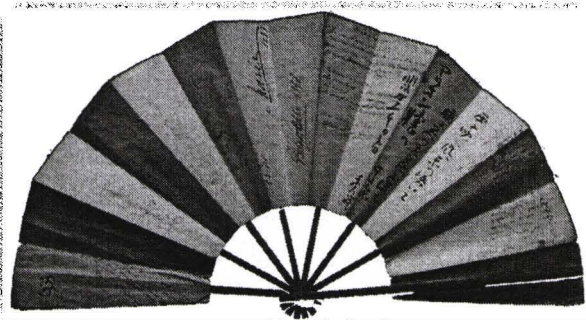

Foto 3
Evantai pliat, scheletul lăcuit în negru, bogat incizat cu aur, având 8 medalioane cromolitografiate reprezentând portrete de doamne. Foaia din mătase neagră, pictată, aurită, cu paiete. Paris, cca. 1840. (23 cm).

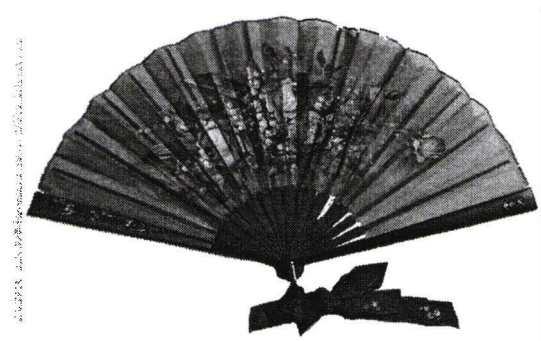

Foto 4
Evantai pliat, cu scheletul din plăci de lemn, pe prima placă un însemn heraldic din argint. Foaia din voal verde pal, pictată cu trandafiri și lăcrămioare. (34 cm).

Foto 5
Evantai în cerc, cu plăcile dantelate din celuloză. (25 cm)